

Ткачук Олександр Миколайович,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української та зарубіжної літератур і
методик їх навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ВИКОРИСТАННЯ МІФОКРИТИКИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Перші літературознавчі праці з використанням підходів міфокритики з'явилися у шевченкознавстві діаспори. Це були дослідження Л. Плюща та Г. Грабовича у 1979 році. Саме праця останнього «Шевченко як міфотворець» перекладена у 1991 році привернула увагу до цієї літературознавчої методології та водночас викликала дискусію та критичну реакцію в українському літературознавстві. Слід зазначити, що вже на цьому етапі йшлося не про пошук та аналіз міфологічних мотивів та образів, які зустрічаються у творчості поета. Грабович пропонував говорити про міфологічне мислення та структури як принцип художнього моделювання у поетичному доробку Шевченка [2]. Опоненти такого підходу протестували, що таке трактування заперечує історизм зображення поета. Проблема історизму та міфологізму, а також міфотворчості та історіософії Шевченка дискутується до сих пір в українському літературознавстві.

У шкільному курсі згадуються міфологічні та біблійні образи в творчості Шевченка та інтерпретуються в контексті їх інтертекстуальності та символічності. Натомість студенти-філологи стикаються з рядом питань поезики та ідейно-естетичних принципів творчості Шевченка, які потребують в тому числі методології міфокритики. Окрім вищезгаданих проблем, варто згадати концепцію революційних поглядів поета. У радянському літературознавстві утверджувалась думка про Шевченка – співця селянської революції. Показовим є інтерпретація поезії «У Бога за дверми лежала сокира». Натомість у творчості митця виявляється есхатологічна міфологічна картина, подібна до біблійного Одкровення. Шевченко застерігає кріпосників та царів неминучим покаранням, на них чекає катастрофа, яка відновить справедливість

на землі, утвердить правду і мир. Д.Наливайко стверджував, що у своєму баченні майбутнього Шевченко «йде від біблійно-християнської міфологічної парадигми», а минуле натомість міфологізується на національному фольклорі [4, с. 20]. Важливо наголосити, що романтична історіософія була тісно пов'язана з міфотворчістю. Показовою є в цьому плані поема «Великий льох», яка за жанровими ознаками є містерією. Цей жанр відродили романтики, яким імпонувала алегорична форма для розкриття ключових філософських проблем буття людини. Якщо в середньовічних містеріях йшлося про визначальні події біблійної історії, таїнство відкуплення Христом людського роду, то в Шевченка – про ключові етапи втрати державності України. Оскільки в творі міститься ідея незворотності історії, її зміни й поступу, то це вже не міфологічне архаїчне мислення, а історичне, в точу числі характерне християнському світобаченню. Повертаючись до проблеми співвідношення міфологізму та історизму, можна порекомендувати студентам дослідження Ю. Барабаша, який стверджував, що міф та історія в творчості Шевченка становлять синкретичну, історіософську двоєдність [1, с. 37]. Таку ж позицію зайняла Т. Мейзерська, яка стверджує, що незважаючи на міфологічну складову творчості поета, вона є наскрізь історичною [3, с. 82]. Міфологізація історії у «Великому льосі» та інших творах служить історіософському перекодуванню, творенню суб'єктивного візіонерського погляду Шевченка.

Також, варто звернути увагу, на міфологічний образ близнюків у поемі, в яких виявляється архетип дитини. За К. Юнгом, дитина – це потенційне майбутнє. Близнюки виступають формотворчими елементами світу, вони втілюють тандем креативного й руйнівного начала. Можуть розвиватися у два архетипні образи – трікстера та деміурга. Такими є два Івани у поемі Шевченка, саме їхнє суперництво визначатиме долю України, один буде її катувати, а інший визволяти. Відтак для аналізу творів Шевченка варто залучати два підходи архетипно-міфологічний та історичний.

Аналіз архетипного міфомислення є продуктивним при аналізі теми долі, добра і зла, зокрема концепції релігійного світовідчуття поета. Діалог ліричного

автора з Богом є своєрідним лейтмотивом поетичної творчості Шевченка. Антиномічність поглядів митця концентруються навколо причин страждання та зла, чому Бог допускає нещастя та не оберігає добрих людей. Варто звернути увагу студентів, що осмислюючи цю проблему, Шевченко звертається не до міфологічного мислення, а до християнського ідеалу. У цьому плані показовою є інтерпретація «Москалевої криниці» здійснена Л.Плющем [5]. Міфотворчість Шевченка в цьому плані тяжіє до філософського універсалізму, як і європейські романтики того часу вона пов'язана з християнською містиккою. Осмислення цього явища поглибить розуміння студентами естетики українського романтизму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш Ю. Тарас Шевченко: імператив України. Історіо- й націософська парадигма. Київ: Києво-Могилянська академія, 2004. 181 с.
2. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: семантика символів у творчості поета. Київ: Рад. письменник, 1991. 253 с.
3. Мейзерська Т. С. Проблема індивідуальної міфології: міфотворчість Т.Шевченка. О.: Астропринт, 1997. 128 с.
4. Наливайко Д. Історія і міфологія у Шевченка (у контексті європейського романтизму) Тарас Шевченко і європейська культура. Збірник праць 33 наукової шевченківської конференції. Київ; Черкаси, 2000.
5. Плющ Л. Екзод Тараса Шевченка: навколо Москалевої криниці. Київ: Факт, 2001. 384 с.

Черниш Наталія Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра української і зарубіжної літератури та
методики навчання
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ, ЯКІ СПРЯМОВАНІ НА РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ

У кожної дитини є природний потяг до творчості, вчителів-філологу слід звернути увагу на творчі здібності учнів, сприяти їх розвитку. На уроках української літератури школярів можна захопити різними видами літературної